

УДК 332.8

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Горбунова А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту, ДВНЗ «Запорізький національний університет»

Горбунова А. В. Аналіз сучасного стану оборотних активів підприємств житлово-комунальної галузі.

В статті проведено аналіз стану оборотних активів підприємств житлово-комунального господарства в сучасних умовах господарювання з метою визначення причин кризисного стану підприємств галузі. Проаналізовано динаміку показників функціонування підприємств житлово-комунального господарства, а саме – валової доданої вартості, обсягу послуг для населення, чисельності працюючих, заробітної плати працівників галузі, збитковості та рентабельності підприємств. Виявлено, що стан житлово-комунального господарства України на сьогодні є критичним й в першу чергу потребує реформування управління галуззю в рамках удосконалення управління оборотними активами підприємств. Обумовлено основні риси стану оборотних активів підприємств житлово-комунального господарства, зокрема, спостерігається надмірна частка дебіторської заборгованості, недостатній рівень грошових коштів, нестача товарно-матеріальних цінностей, відсутність суттєвих змін у частках поточних фінансових інвестицій та інших оборотних активів. На основі проведеного аналізу згруповано основні причини кризисного стану підприємств житлово-комунального господарства, подолання яких переважно спрямовано на удосконалення управління оборотними активами підприємств галузі, а саме: низька платоспроможність споживачів послуг житлово-комунального господарства, зменшення наявних коштів, неефективне управління дебіторською заборгованістю, неритмічність виробництва і постачання, неефективність заходів реформування в сучасних ринкових умовах тощо.

Gorbunova A. Analysis of the modern state of the circulating assets of enterprises of housing and communal services sector.

The state of circulating assets of enterprises of housing and communal services in the current economic conditions in order to determine the causes of the crisis state enterprises sector were analyzed in the article. The dynamics of indicators of the enterprises of housing and communal services - namely, the gross value added, scope of services for the population, the number of employees, wage of workers in the industry, loss and profitability of enterprises, were analyzed. Revealed that the state of housing and communal services of Ukraine today is the critical and first and foremost needs to be reformed of management of sector industry within improvement of circulating assets management of enterprises. The main features of the state of circulating assets of enterprises of housing and communal services were formulated; in particular, there has been an excessive share of receivables, lack of funds, loss of inventory, no significant changes in the proportions of current financial investments and other current assets. The main causes of the crisis of housing and communal services, the overcoming of which mainly aims to improve circulating assets management companies in the industry were grouped based on the analysis, namely: low paying consumers of housing and communal services, reduction of available funds, ineffective management of accounts receivable, unevenness of production and supply, ineffectiveness of reform measures in the current market conditions, etc.

Горбунова А. В. Анализ современного состояния оборотных активов предприятий жилищно-коммунальной отрасли.

В статті проведено аналіз стану оборотних активів підприємств жилищно-комунального господарства в сучасних умовах господарювання з метою визначення причин кризового стану підприємств галузі. Проаналізовано динаміку показників функціонування підприємств жилищно-комунального господарства, а саме – валової доданої вартості, обсягу послуг для населення, кількості працюючих, зарплати працівників галузі, втратності та рентабельності підприємств. Виявлено, що стану жилищно-комунального господарства України на сьогодні є критичним і в першу чергу потребує реформування управління галузю в межах удосконалення управління оборотними активами підприємств. Обумовлені основні риси стану оборотних активів підприємств жилищно-комунального господарства, зокрема, спостерігається надмірна частка дебіторської заборгованості, недостатній рівень грошових засобів, нестача товарно-матеріальних цінностей, відсутність суттєвих змін у частках поточних фінансових інвестицій та інших оборотних активів. На основі проведеного аналізу сгрупувано основні причини кризового стану підприємств жилищно-комунального господарства, подолання яких переважно спрямовано на удосконалення управління оборотними активами підприємств галузі, а саме: низька платієздатність споживачів послуг жилищно-комунального господарства, зменшення наявних засобів, неефективне управління дебіторською заборгованістю, неритмічність виробництва та поставок, неефективність заходів реформування в сучасних ринкових умовах тощо.

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство України – одна з найважливіших галузей невиробничої сфери. В сучасних умовах господарювання рівень розвитку житлово-комунального господарства не повністю задовольняє потреби населення, а матеріально-технічна база підприємств та організацій цієї галузі потребує розширення та удосконалення. Актуальним постає вивчення сучасного стану функціонування підприємств ЖКГ в розрізі основних показників діяльності, наявних активів та джерел їх формування, а також зосередження уваги на особливостях структури оборотних активів підприємств галузі для подальшого обґрунтування основних причин сучасного кризового стану підприємств житлово-комунального господарства України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні проблеми управління підприємствами сфери послуг та, зокрема, підприємствами житлово-комунального господарства розглядалися в працях таких вчених, як В. Чиж [1], Г. Онищук [2], В. Полуянов [3], Т. Качала [4] та інших. Вивчення аспектів управління оборотними активами, визначення їх стану та особливостей формування в галузі ЖКГ знайшли своє відображення в працях вчених-економістів, а саме: Л. Бражнікової [5], Н. Гури [6], І. Юрченко [7].

Виснавлені дослідження потребують подальшого поглиблення й доопрацювання з врахуванням сучасних умов господарювання, адже, незважаючи на довготривалий процес реформування житлово-комунального господарства, його стан продовжує погіршуватись.

Метою дослідження є аналіз стану оборотних активів підприємств житлово-комунального господарства в сучасних умовах господарювання для визначення причин кризового стану підприємств галузі.

Виклад основного матеріалу. Житлово-комунальне господарство – це сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених підприємств і видів діяльності, орієнтованих на позитивну динаміку рівня та якості життя населення, що забезпечують стабільну, збалансовану соціальну орієнтацію потенціалу підвідомчих територій. В сучасних умовах господарювання існує ряд проблемних питань в роботі підприємств галузі. Проаналізуємо динаміку основних показників діяльності підприємств ЖКГ з метою правильного коментування сучасного стану підприємств галузі (табл. 1).

Починаючи з 2010 р. спостерігається зростання валової доданої вартості у сфері житлово-комунального господарства від 31105 млн. грн. у 2010 р. до 31 676 млн. грн. у 2012 р. Одночасно, зростає обсяг послуг ЖКГ, реалізованих населенню, що, головним чином, пов'язано із зростанням тарифів на послуги галузі.

Таблиця 1 - Динаміка загальних показників функціонування підприємств ЖКГ, 2010-2012 рр. [8]

Показники	Роки		
	2010	2011	2012
1) Валова додана вартість, млн. грн.	31105,00	30986,00	31676,00
2) Обсяг послуг, реалізованих населенню, млн. грн.	4388,10	5517,60	5876,40
3) Середньорічна чисельність працюючих, тис. осіб	195,60	198,70	197,80
4) Середньорічна номінальна заробітна плата працюючих, грн.	1783,25	2065,30	2112,48
5) Чистий прибуток (збиток) підприємств, млн. грн.	-3093,70	-3696,20	-3915,70
6) Рентабельність операційної діяльності, %	-4,3	-3,1	-1,6

Кількість працюючих на підприємствах ЖКГ на кінець 2012 р. починає спадати, проте, середньорічна заробітна плата персоналу підприємств зростає на кінець 2012 р. до 2112,48 грн., що свідчить про наближення рівнів заробітної плати сфери житлово-комунального господарства до рівня середньої по країні. Розглядаючи фінансові показники діяльності підприємств галузі, існує тенденція збільшення збитковості й зниження рентабельності підприємств галузі, що свідчить про те, що стан житлово-комунального господарства України на сьогодні є критичним й в першу чергу потребує реформування управління галуззю. Доцільно доповнити аналіз сучасного стану підприємств житлово-комунального господарства оцінкою наявних активів та джерел їх формування на підприємствах галузі (табл. 2).

Таблиця 2 - Структура балансу підприємств ЖКГ, 2012 р. [9]

Стаття балансу	Значення показника, 2012 р.	
	млн. грн.	% в загальній сумі балансу
Актив		
Необоротні активи	3404,90	70,90
Оборотні активи	1369,60	28,50
Витрати майбутніх періодів	27,60	0,60
Необоротні активи та групи вибуття	1,20	0,00
Пасив		
Власний капітал	1683,70	35,10
Забезпечення наступних витрат і платежів	35,20	0,70
Довгострокові зобов'язання	415,50	8,60
Поточні зобов'язання	1222,70	25,50
Доходи майбутніх періодів	1446,20	30,10
Баланс	4803,30	100,00

Як свідчать статистичні дані, основним елементом активів підприємств житлово-комунального господарства є необоротні активи, оборотні активи. Неефективність реформування галузі призвела до критичного стану основних фондів підприємств, високого відсотку їх зношеності, проте, існування великої їх вартості на балансі підприємств галузі. Що стосується оборотних активів, підприємства галузі функціонують в умовах їх дефіциту, мають проблеми в забезпеченні безперервності процесів постачання, виробництва та реалізації продукції, послуг, тому, подолання цих кризових явищ та забезпечення ефективності функціонування житлово-комунальних підприємств потребує удосконалення управління оборотними активами. Покращення використання оборотних активів на підприємствах ЖКГ й подальше підвищення ефективності функціонування

підприємств далі потребують детального аналізу складу та структури оборотних активів (табл. 3).

Таблиця 3 - Динаміка структури оборотних активів підприємств ЖКГ, %, 2010-2012 рр. [9-11]

Елемент оборотних активів	Роки		
	2010	2011	2012
Товарно-матеріальні цінності	7,74	9,11	16,02
Дебіторська заборгованість	64,04	63,36	58,39
Поточні фінансові інвестиції	5,19	5,91	2,54
Грошові кошти	15,42	14,88	11,40
Інші оборотні активи	7,61	6,74	11,65
Разом	100,00	100,00	100,00

За останні роки найбільшу частину оборотних активів підприємств житлово-комунального господарства займає дебіторська заборгованість, а саме: від 64,04 % у 2010 р. до 58,39% у 2012 р. Значна частка дебіторської заборгованості приводить до обмеження можливостей фінансування операційної діяльності підприємств житлово-комунального господарства. Суттєвою складовою оборотних активів галузі є грошові кошти, частка яких поступово знижується від 15,42 % у 2010 р. до 11,40 % у 2012 р. Достатню частку у структурі оборотних активів займають товарно-матеріальні цінності, що збільшуються на кінець 2012 р. до 16,02%. В цілому, склад та структура оборотних активів підприємств ЖКГ країни протягом 2010-2012 рр. є незмінною – спостерігається надмірна частка дебіторської заборгованості, недостатній рівень грошових коштів, нестача товарно-матеріальних цінностей, відсутність суттєвих змін у частках поточних фінансових інвестицій та інших оборотних активів.

Проведений аналіз статистичних даних дозволяє виділити причини сучасного кризового стану підприємств житлово-комунального господарства України (табл. 4).

Таблиця 4 - Основні причини сучасного кризового стану підприємств житлово-комунального господарства України (запропоновано автором)

Риси кризового стану	Причини виникнення
Зниження прибутковості, рентабельності підприємств	Зменшення наявних коштів; збільшення витрат; збільшення боргових зобов'язань; зменшення платоспроможності населення.
Нестача власних оборотних активів	Неефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; наявність великих обсягів простроченої дебіторської заборгованості.
Підвищення частки дебіторської заборгованості в активах підприємства	Низька платоспроможність споживачів послуг ЖКГ; неефективне управління дебіторською заборгованістю.
Збільшення товарно-матеріальних цінностей в структурі оборотних активів	Неритмічність виробництва і постачання; невиконання зобов'язань по взаємних постачаннях.
Зміни в практиці управління підприємствами, різні вектори реформування галузі	Некомпетентність керівництва; уповільнена реакція на ринкові зміни.

Висновки. Таким чином, аналіз сучасного стану функціонування підприємств житлово-комунального господарства в цілому, та оборотних активів підприємств галузі зокрема, свідчить про кризисне положення підприємств ЖКГ. Великі обсяги дебіторської заборгованості є причиною зниження власних кредитних можливостей підприємств галузі, недостатності коштів для здійснення операційної діяльності підприємств. Недостатність грошових коштів на підприємствах ЖКГ говорить про недостатню

ліквідність активів підприємств, яка має тенденцію зменшення протягом останніх років. Перелічені проблеми формування й використання оборотних активів підприємств ЖКГ України є причиною кризисного стану підприємств галузі в загалі, а саме, впливають на підвищення збитковості підприємств ЖКГ й зниження рентабельності операційної діяльності. На основі проведеного аналізу, згруповані основні причини кризисного стану підприємств житлово-комунального господарства, подолання яких переважно спрямовано на удосконалення управління оборотними активами підприємств галузі. З нашого погляду, виявлені в ході дослідження результати можуть бути використані керівництвом та фахівцями житлово-комунальних підприємств при прийнятті управлінських рішень щодо ефективного реформування діяльності галузі.

Список використаних джерел:

1. Чиж В.І. Інформаційне забезпечення управління витратами підприємств житлово-комунального господарства (теорія і практика): монографія [Текст] / В.І. Чиж. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2005. – 288 с.
2. Онищук Г.І. Світовий досвід ефективності реформування у сфері міського господарства / Г.І. Онищук // Економіка промисловості. – 2004. – № 2. – С. 8–13.
3. Полуянов В.П. Организационно-экономический механизм эффективного функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства: [монография] / В.П. Полуянов. – Донецк: Академия экономических наук Украины, Институт экономики промышленности НАН Украины, 2004. – 220 с.
4. Качала Т.М. Проблеми реформування ЖКГ: регіональний аспект [Електронний ресурс] / Т.М. Качала // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – Серія: Економічні науки. – 2009. – № 22, ч. 2. – С. 313–317. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2009_24/articles/63_kachala.pdf.
5. Бражникова Л.Н. Финансовый механизм управления дебиторской задолженностью коммунального предприятия / Л.Н. Бражникова // Менеджер: ДонДУУ. – 2008. – № 4 (46). – С. 133–136.
6. Гура Н.О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика / Н.О. Гура. – К.: Знання, 2006. – 351 с.
7. Юрченко И.А. Методы управляющего воздействия для сокращения дебиторской задолженности потребителей-юридических лиц / И.А. Юрченко // Менеджер: ДонДУУ. – 2010. – № 1 (51). – С. 119–127.
8. Україна у цифрах у 2012 році: [стат. зб.] / [ред. Осауленко О.Г.]. – К. – 2013. – 249 с. – (Держкомстат України).
9. Статистичний щорічник України за 2012 рік: [стат. зб.] / [уклад. О.Г. Осауленко; відп. за вип. О.Е. Остапчук]. – К. – 2013. – 552 с. – (Держкомстат України).
10. Статистичний щорічник України за 2011 рік: [стат. зб.] / [уклад. О.Г. Осауленко; відп. за вип. В.А. Головка]. – К.: Консультант. – 2011. – 653 с. – (Держкомстат України).
11. Статистичний щорічник України за 2010 рік: [стат. зб.] / [уклад. О.Г. Осауленко; відп. за вип. В.А. Головка]. – К.: Консультант. – 2010. – 632 с. – (Держкомстат України).

Ключові слова: оборотні активи, житлово-комунальне господарство, підприємство, дебіторська заборгованість, кризисний стан.

Ключевые слова: оборотные активы, жилищно-коммунальное хозяйство, предприятие, дебиторская задолженность, кризисное состояние.

Keywords: circulating assets, housing and communal services, enterprise, accounts receivable, crisis condition.